

בס"ד, יום ראשון א' תמוז תש"ע

שם:

זמן:

מבחן שבועי מסכת שבועות מה - מט, עבודה זרה ב - ג (65)

א. (1) היכא דדין היתומים להפרע מנכסי יתומים, כיצד הם נפרעין (פרט)? (2) מה היה הדין בשכיר בלא התקנה שנשבע ונוטל, ומדוע? ומפני מה תיקנו שנשבע ונוטל? ומדוע דווקא הכא תיקנו להאי תקנה? וכיצד כינה שמואל את זו התקנה, ומדוע? (3) האם יש פתרונות נוספים לברר האם השכיר נפרע את שכרו או לאו? ואם יש, מדוע תיקנו שבועה ולא סמכו על אלו הפתרונות?

ב. (1) האם בכל האופנים אמרינן דהשכיר שטוען שלא קיבל שכרו נשבע ונוטל, ומדוע? (2) באר את קושיית רבא "שבועת השומרינן דחייב רחמנא היכי משכחת לה!" ואמאי דווקא אדשמואל קשיא ליה? (3) המפקיד אצל חבירו בעדים או בשטר, האם נאמן לומר שהחזיר הפקדון בלא עדים?

ג. (1) היכא דהאומן אומר שתים קצצת לי, והבעל הבית אומר אחד קצצתי לך, מה הדין, ומדוע? (2) מה דעת ר' יהודה גבי שבועת שכיר, ובמאי פליגי ר' יהודה ורבנן, והאם סותר הוא למאי דאמרינן בעלמא דחשוד המחויב שבועה מדרבנן לא אמרינן שכנגדו נשבע ונוטל? (3) באיזה אופן אמרינן דהנגזל נשבע ונוטל, ומדוע? (4) האם יש להוכיח מסוגיין אי פסקינן הלכתא כ"ר חייא קמייתא" גבי העדאת עדים במקצת?

ד. 1) ראוהו שהטמין כלים תחת כנפיו ויצא וטען דלקוחין הם בידו והבעל הבית מכחישו, הדין עם מי, ומדוע? (2) האם ספרים הוי דברים העשויים להשאיל ולהשכיר? ולמאי נפקא מינה? (3) באיזה אופן אמרינן דהנחבל נשבע ונוטל, והאם יש אופן דנוטל אף בלא שבועה, ומדוע? (4) מי חשיב "חשוד על השבועה"? והאם יש להוכיח ממתניתין גבי פלוגתא אביי ורבא האם דווקא עד חמס פסול לעדות?

ה. 1) מי היה גדול ממי: ר' אבא ר' אמי ור' אסי, ומניין? (2) היכא דתרווייהו חשודין על השבועה, מאי עבדינן בהו, ומדוע (פרט)? (3) מה דעת שמואל גבי יתומים הבאים להפרע מנכסי יתומים, ומדוע? ומה דעת ר' נחמן ור' אבא בנידון?

ו. 1) מהיכן סייע רבא לדברי ר' אבא? והאם שמואל מודה לדינו של ר' אבא, ומניין? ואי נימא דינו מודה, כיצד ידחה את הסייעתא דרבא? (2) באיזה אופן אמרינן דאיכא שבועה ב"חנוני על פנקסו", ומדוע? ומי הוא הנשבע (פרט)? (3) שתי כיתי עדים המכחישות זו את זו, באיזה אופן כולי עלמא מודו דאין לסמוך על עדותן, ובאיזה אופן כולי עלמא מודו דאפשר לסמוך על עדותן, ובאיזה אופן הוי פלוגתא, ובאיזה אופן הוא ספק אם איכא פלוגתא?

ז. 1) הקונה פירות מן החנוני, וטען החנוני שהלוקח עדיין לא שילם את המעות, הדין עם מי, ומדוע? ומה הדין היכא דהלוקח טוען שעדיין לא קיבל את הפירות, ומדוע? (2) מה הדין בשולחני באופנים דלעיל, והאם אפשר ללמוד דינו מדין החנוני, ומדוע? (3) היתומים שבאים להפרע מן היתומים, האם בכל גווני יכולים להפרע מהן (פרט), ומדוע?

ח. (1) כיצד פסקינן לדינא ביתומים מן היתומים, והאם אף בשאר המחויבים שבועה הכי פסקינן, ומדוע? (2) מי הם הנשבעין שלא בטענה, ומה הוא האופן שבו אפשר להשביעם, ואימתי אי אפשר כבר להשביעם, ומדוע הטילו עליהם שבועה? (3) המחויב שבועה מדרבנן, האם אפשר לגלגל עליו עוד שבועות, ומניין? והיכא דמגלגלין, האם טענינן ליה, או דרק אם יטען מעצמו מגלגלין?

ט. (1) המחויב שבועה ועברה עליו שמיטה, מה דינו (פרט), ומדוע? (2) מה הוא התנאי לחייב קרבן שבועת הפקדון, ומהיכן ילפינן לה? (3) הטוען טענת גנב בפקדון ונמצא שטבח ומכרו, מה דינו? והאם תני לה במתניתין, ומדוע? (4) ראה עדים שממשמשיין ובאין והודה שגנב, מה דינו? ומאי אתי לאשמועינן?

י. (1) מאן תנא למתניתין דארבעה שומריין? וכיצד קיימא לן? (2) היכא דאינו חייב על שבועתו משום שבועת הפקדון, האם יש לחייבו משום שבועת ביטוי? באר במאי תליא הנידון! ואמאי לא אמרינן דשבועת הפקדון יצאה לדון בדבר החדש ואין לך בו אלא חידוש?

מסכת עבודה זרה

יא. (1) אמאי תני למסכת עבודה זרה בסדר נזיקין, ואמאי תני לה בתר מסכת שבועות? (2) אלו דברים אסורים לעשות עם הגויים ג' ימים קודם לאידיהם, ומדוע? והאם אף בזמנינו נוהגים אלו האיסורים, ומדוע? (3) כיצד כינה התנא את העבודת כוכבים, ועל שם מה? וכיצד סברה הגמ' דעדיף טפי לכנות, ומדוע, ומה סבר מאן דפליג?

יב. 1) לעתיד לבוא כשיבוא הקב"ה ליתן שכר לעוסקין בתורה, מי עוד יבוא ליטול שכרו, ומדוע? ובאיזה אופן יבואו, ומנלן? ואת טענותיו של מי ישמע הקב"ה בתחילה, ומדוע? 2) כיצד כינתה הגמ' את מלכות רומי, ומדוע? וכיצד כינה הכתוב את מלכות פרס ובבל, ומדוע? 3) מה תשובה השיב הקב"ה לאלו המלכות? ואמאי לאחר שהשיב לראשונים, סברו האחרים שהם כן יזכו? 4) מהיכן ילפינן שהקב"ה חיזר על כל האומות ליתן להם את התורה? ואמאי לא סגי במקרא אחד?

יג. 1) היכא דכתיב "אדם" או "האדם", האם כולל הוא אף את הגויים, ומנלן? 2) מי יעיד בישראל שקיימו את התורה? ומי אינו יכול להעיד על ישראל, ומדוע? ואמאי אין ראיה מעצם קיום השמים והארץ? 3) כיצד נדרש הקרא "אשר אנכי מצוך היום לעשותם"? והאם כל היכא דכתיב אשר אנכי מצוך היום, הכי מפרשינן ליה, ומדוע? 4) כיצד לבסוף ידחה הקב"ה את טענותם של הגויים?

יד. 1) מי יאמר "ננתקה את מוסרותימו ונשליכה ממנו עבותימו", ומדוע יאמר כן? 2) האם הקב"ה שוחק, ואי נימא דשוחק, מתי הוא שוחק? 3) מה הוא סדר יומו ולילו של הקב"ה? 4) למה נמשלו בני אדם, ומדוע? 5) האם שייך תפילה להנצל מחמה וצינה, או שהדבר בידו של האדם?

בהצלחה!

תשובות למבחן שבועות מה מט, עבודה זרה ב ג

- א. (1) צריכים להשבע שלא פקדנו אבא קודם מיתה, ושלא אמר לנו קודם לכן שהשטר פרוע, ושלא מצאנו בין שטרותיו שובר. ולדעת ר' יוחנן בן ברוקה, אף אם נולדו אחר מיתת האב, צריכים להשבע שלא מצאו שובר. ולדעת רשב"ג מהני נמי אם יביאו עדים שהאבא אמר שעדיין לא נפרע את חובו. ורבן פלגי.
- (2) מבואר בגמ' שהשכיר היה נוטל בלא שבועה, ולמאן דאמר ברי ושמא ברי עדיף ניחא, דהא דברי הבעל הבית הוי שמא כיון דטרוד בפועליו. וכתבו התוס' דאף למאן דאמר דלאו ברי עדיף, שאני הכא דהוי כאיני יודע אם פרעתיך, ומשום הכי חייב. [אמנם כתבו התוס', דלר' יהודה הוי כברי ובלא מודה במקצת אינו נוטל בשבועה]. וכדי להפיס דעתו של בעל הבית תיקנו שבועה. ודווקא הכא משום דעומד וצווח וצווח תיקנו שבועה להפיס דעתו, אבל בכל איני יודע אם החזרתי לא הצרכו לתקן. ושמואל כינה לתקנה זו "תקנה קבועה" והיינו דעקרו השבועה מהבעל הבית והטילה על השכיר. וביארו התוס' דאף דאכתי לא נתקנה שבועת היסט, מכל מקום מן הראוי להטיל השבועה על הבעל הבית.
- (3) יש אפשרות לפרוע בעדים, אמנם טריחא מילתא ומשום הכי לא תיקנו דליעבדו הכי. וכן יש אפשרות שיתן השכר קודם שיתחיל לעבוד, אמנם כיון דתרווייהו מעדיפים תשלום בסוף העבודה, דהא פעמים שאין לבעל הבית מה לשלם, וכן השכיר חושש שיוציאם בהוצאה קודם שיבוא לביתו. והתוס' לקמן כתבו, דלכאורה אפשר לברר על ידי שנמתין עד למחר דחוקה אין בעל הבית עובר משום בל תלין. וביארו, דאחר דכבר כפר לא יחזור בו ולא יהני להמתין. ועוד, דרק בצירוף חוקה דאין שכיר משהה שכרו מהני, ובכחאי גוונא הא לא השהה.
- ב. (1) באופן דעבר זמנו, אין השכיר נשבע ונוטל, ומסקינן דהוא משום החוקה דאין שכיר משהה שכרו, ובצירוף הא דבעל הבית חושש לעבור בבל תלין ורמי אנפשיה ומידכר. ולדעת שמואל ר' יוחנן ורב אף באופן שאין עדים המעידים ששכרו ועבד עמו. אין השכיר נשבע ונוטל, דהבעל הבית נאמן במיגו דלא שכרתיך. וביארו התוס', דכיון דיש לו מיגו נאמן לומר דדייק ואינו אומר בדדמי. [ולענין הקציצה, הוא פלוגתא דר' יהודה ורבנן, ויבואר להלן]
- (2) קשיא לרבא, דאחר החדש שמואל דאמרינן מיגו מתוך שהיה יכול לטעון לא שכרתיך אף דהוי העוזה, הוא הדין דכל שומר יהיה נאמן לומר נאנסו במיגו דלא היו דברים מעולם או החזרתי, אף דהוי מיגו דהעוזה. וכתבו התוס', דלכאורה רק לפירוש ריב"א דכופר הכל בפקדון פטור אף בלא שבועה, ומאידך טענת נאנסו גרידא מחייבת שבועה, איכא לאקשויי דיהיה נאמן במיגו, דאילו לרש"י אף בכופר הכל חייב שבועה. ולר"ת הא לעולם בעינן מודה במקצת מלבד טענת נאנסו, ואם היה כופר בנאנסו היה חייב משום מודה במקצת.
- (3) המפקיד בעדים, שפיר נאמן אף בלא עדים. אבל המחזיר בשטר אינו נאמן בלא עדים, דהא שטרך בידי מאי בעי. וכתבו התוס' בשם ר"ת, דעל ידי שבועה שפיר נאמן במיגו דנאנסו, ורק אם רוצה להפטור בלא שבועה צריך עדים. ובשם הריב"א כתבו, דבפקדון כיון דליכא למימר אנפשיטי דספרא זייר ליה, איכא ריעותא דשטרך בידי מאי בעי, ואף במיגו אינו נאמן.
- ג. (1) לדעת תנא קמא קציצה מידכר דכיר, ומשום הכי הבעל הבית נשבע ונפטר, אמנם כל שהטלית ביד אומן, הבעל הבית חשיב מוציא ועליו הראיה. ולדעת ר' יהודה, אף לענין הקציצה לא מידכר דכיר, ובזמנו נשבע ונוטל, ומכל מקום בעינן שהבעל הבית יודה במקצת והיינו שיוודה שעדיין חייב אחד. אבל לאחר זמנו דהבעל הבית רמי אנפשיה ומידכר, אין השכיר נשבע ונוטל.
- (2) דעת ר' יהודה דרק היכא דאיכא על הבעל הבית שבועת מודה במקצת, אפכינן השבועה על התובע. ומסקינן דהיינו משום דתקנתא לתקנתא לא עבדינן. ורש"י פירש דאי לאו מודה במקצת איכא רק חיוב שבועת היסט על הבעל הבית, ולא מתקנינן בה להופכה. והתוס' ביארו, דאף דליכא שבועת היסט, מכל מקום מן הדין השבועה מוטלת על הנתבע, ולתקן שבועה ולומר דהתובע ישבע, הוי תקנתא לתקנתא. ורבנן סברו דשפיר אמרינן תקנתא לתקנתא, וכתבו התוס' דבכחאי גוונא מעיקרא תיקנה על השכיר, ולא דמי לחשוד המחויב שבועה דרבנן, דמעיקרא השבועה על הנתבע רמיא, ואי נימא דהתובע ישבע ויטול הוי תקנתא לתקנתא.
- (3) באופן שעדים ראו שנכנס לתוך ביתו ומשכנו, אבל בלאו הכי אמרינן דשייך דגוים ואמר ובאמת לא מישכנו, ואיירי שתובעו כלים הניטלין תחת כנפיו, שהעדים לא היכירו בהן, ומשום הכי אמרינן דנשבע ונוטל.
- (4) כתבו התוס' דלכאורה יש להוכיח דלא כר' חייא קמיינתא, דאי נימא דעל ידי העדאת עדים במקצת הוי מודה במקצת, אמאי הצריך ר' יהודה הודאה במקצת, תיפוק ליה דעדים מעידיים אותו במקצת. אמנם דחו, דאיכא למימר דאיירי שהחזיר כבר מה שראו העדים.
- ד. (1) לרש"י, לעולם הנוטל נאמן, אלא אם כן הוי דברים שאין עשויין להשאיל והשכיר, ואין בעל הבית מוכר כיליו, וטוען שהשאלים, ויש ריעותא מהא דהטמינן, והיינו דאינן דברים העשויים להטמין ואינו איש צנוע שדרכו להטמין. ולתוס', אם הם דברים העשויים להשאיל או להשכיר, לעולם הבעל הבית נאמן [ונאפילו לטעון שגנבם], דאין שום ראיה על לקיחה מהא דמחזיקין בידו. אבל אם הם כלים שאינם עשויים להשאיל ולהשכיר, נאמן הלוקח, אלא אם כן טען הבעל הבית שהשאלים ואינו עשוי למכור כיליו, ויש ריעותא מהא דהטמינן.
- (2) לדעת רש"י, שאר ספרים לא עבידי דמשאלי משום דמתקלקלין, ומשום הכי המוכרן אין צריך לכתוב עליהם שטר. ורק ספרי דאגדתא דאין משתמשין בהן תדיר עבידי דמשאלי. והתוס' כתבו, דכל הספרים הוי דברים העשויים להשאיל ולהשכיר. ונפקא מינה, דאם ידוע שהיה משאלי חפצים לפלוני, יכול להוציא הספרים מיתומיו בטענת שאילה ואפילו בלא שבועה.
- (3) באופן שנכנס לביתו ויצא חבול, אמרינן נשבע ונוטל. ולדעת ר' יהודה דווקא במודה החובל במקצת. והיכא דעלתה לו נשיכה בגבו, וליכא אחר בביתו, דעל כרחק דהוא עבד ליה, דהרי הוא עצמו אינו יכול לנשוך בגבו, ועל כרחק נמי דאינו מן הכותל, נוטל אף בלא שבועה.
- (4) חשוד על השבועה הוא אפילו חשוד על שבועת שוא דהוי רק רע לשמים. וכתבו התוס' דמכל מקום אין להוכיח דפטול אף לעדות, דאיכא למימר דמעתיא דחיישינן דכופר לו במזון הוי כבר רע לבריות. ולענין שבועת בטוי דאוכל ולא אוכל, לדעת רש"י אינו נפסל, דאימא יצרו תוקפו. והתוס' כתבו, דאיכא למימר דאף בזה נפסל כיון דשיקר בשבועתו.
- ה. (1) בסוגיין מבואר דר' אמי קרא לר' אבא "רבותינו", ומאידך חזינן דר' אבא ישב לפני ר' אמי. וכתבו התוס' דאף דר' אבא היה תלמידו דר' אמי, מכל מקום מצינו שהיו קוראים לתלמידיהם "רבותינו". אמנם הקשו, דבבבא מציעא חזינן דר' אמי הלך לשאול את ר' אבא. ועוד כתבו, דר' אמי גדול היה מר' אסי, כדחזינן דמקדימים דברי ר' אמי לדברי ר' אסי, ומכל מקום היה חבירו, והיה בא לשואלו. ועוד כתבו, דבתחילה ר' אבא היה ראש, ואחריו ר' אמי היה ראש.

2) לדעת ר' יוסי דברייתא ור' מאיר דמתניתין יחלוקו, והכי עבד ר' נחמן עובדא. וביארו התוס', דסבר ר' נחמן דכיון דתרווייהו חשודים קנסינן להו דכל אחד יפסיד מחצה. [ועוד כתבו, דכיון דתרווייהו מחויבים שבועה, אתרווייהו אמרינן מתוך שאינו יכול להשבע משלם. אמנם דחו לתירוץ זה]. ולדעת ר' מאיר דברייתא ור' יוסי דמתניתין, אמרינן דחזרה שבועה למקומה. ושמואל פירש דהיינו לסיני, והיינו משום דלית ליה מתוך שאינו יכול להשבע משלם. והתוס' ביאר, דאית ליה לשמואל מתוך שאינו יכול להשבע מפסיד. ולדעת ר' אבא אמרינן מתוך שאינו יכול להשבע מי שהשבועה מוטלת עליו, אותו שמוטל עליו לשלם, חייב לשלם.

3) דעת שמואל, דהיכא דמת הלוח בחי המלוה וכבר נתחייב המלוה שבועה שלא נפרע, אין אדם מוריש שבועה לבניו, ופטורים משלם. ורש"י ביאר דהיינו משום דחשיב דתרווייהו מחויבים שבועה ואינם יכולים להשבע, ובכהאי גוונא סבירא ליה לשמואל דלא גבינן. והתוס' ביאר, דסבר שמואל דמתוך שאינם יכולים להשבע, אפילו דהוי רק שבועה דרבנן, מפסידים. אמנם ר' אבא ור' נחמן סברו דחייבים לשלם. וביארו התוס' דהיינו משום דכל שמי שעליו מוטלת השבועה אינו יכול לשלם, אמרינן דמשלם התובע. ובסוף דברייהם כתבו, דכיון דרק מדרבנן חייבים שבועה, לא אמרינן ביה מתוך שאינו יכול להשבע מפסיד. [ולרש"י לקמן נראה, דלרב נחמן אף בהא אמרינן יחלוקו].

1. (1) רבא סיעע מדתני ר' אמי שבועת ה' תהיה בין שניהם ולא בין היורשין. ועל כרחך דאיירי באומר חמשים ידענא וחמשים לא ידענא, דאי לאו הכי, אמאי אינו נשבע. ואי נימא דאביו בכהאי גוונא פטור, אמאי צריך למעוטי ליורשין. ושמואל על כרחך פליג אר' אבא, דאי מודה דאמרינן מתוך שאינו יכול להשבע משלם, אמאי מת לוה בחיי מלוה אין נפרעין כלל, הא כיון דתרווייהו מחויבים שבועה, מן הראוי דלכל הפחות יפרעו מחצה. ודרש לה לקרא כשמעון בן טרפון, דמלמד דהשבועה חלה על שניהם, ואפילו השביע על אמת.

(2) רק בגוונא דכתוב על פנקסו של החנוני שאמר לו ליתן פירות לפועלים, והבעל הבית מודה לדבריו, והוא אמר שנתן, והם אומרים שלא נטלו ומגיע להם תשלום, ודעת תנא קמא, דהפועלים נשבעים לבעל הבית במעמד חנוני כהכי דליכספו מיניה, ונוטלים שכרן, והחנוני נמי נשבע לבעל הבית שנתן ינוטל שכרו, אבל היכא דאמר סתם דהבעל הבית חייב לו, ליכא רגלים לדבר ואינו נשבע ונוטל. ולדעת בן ננס, כיון דאיכא בהו חד דודאי משקר, ליכא שבועה. וגירסת הר"ן הפועלים נוטלים שלא בשבועה, והחנוני נוטל רק בשבועה. [נורכי סבר מעיקרא דטורח שבועה זו נמי, וכתב רש"י דיש להסתפק האם כוונתו כבן ננס, או דהחנוני יפסיד בשבועת פועלים משום דהיה לו לפורעם בעדים. ומסקינן דרבי הדר ביה וכדסתם במתניתין דתרווייהו נשבעים].

(3) אחד מכת זו ואחד מכת זו שנצטרפו, כולי עלמא מודו דכיון דאחד מהם וודאי פסול, לא מקבלים לעדותן. והיכא דשתי הכיתים חתומים בשני שטרות למלוה ולוה אחד, כולי עלמא מודו דאת הקטן ממה נפשך יכול לגבות, דהא איכא בינייהו כת אחת וודאי כשרה. והיכא דחתמו על שתי שטרות לשני מלוין לשני לוין, נחלקו רב הונא ורב חסדא, האם נפסלו כבר לכל עדויות מכיון דנמצאה אחת מהם פסולה, דהא דו באה בפני עצמה ומעידה וזו באה בפני עצמה ומעידה. וכן הדין בשני מלוין ללוה אחד. ובשני לוין ומלוה אחד איכא ספק בדעת רב הונא, האם אזלינן בתר המלוה וממה נפשך בשטר אחד פסול בא לגבות, או דכיון דשני משלמים הם, שפיר אמרינן דו באה בפני עצמה וזו באה בפני עצמה.

2. (1) לשיטת רש"י מבואר במתניתין דלתנא קמא נשבע בעל הבית ששילם, ולר' יהודה כל שהפירות כבר ביד הלוקח נאמן אף בלא שבועה, והיינו דווקא בחנוני שאינו מוכר בהקפה, דאי לאו דקיבל המעות, לא היה נותן הפירות ללוקח. וכשהלוקח טוען שלא קיבל את הפירות, כולי עלמא מודו דישבע החנוני ויפטר. והתוס' ביאר, דמתניתין איירי דווקא בגוונא שהלוקח עדיין לא נטל את הפירות, ולדעת תנא קמא נשבע ששילם את המעות ונוטל את הפירות, ולר' יהודה אמרינן דאף אין דרכו של חנוני למדוד קודם קבלת המעות. והיכא דהלוקח טוען שלא קיבל את הפירות, והדינר מונח לפנייהם, נמי הוי פלוגתא דר' יהודה ורבנן, דלרבנן נשבע החנוני שנתן את הפירות ויטול את הדינר. ולר' יהודה, כיון שדרכו קודם לקבל המעות, נאמן הלוקח שעדיין לא קיבל את הפירות, ונוטלן שלא בשבועה.

(2) בשולחני הוא נמי פלוגתא דר' יהודה ורבנן. ומסקינן דאין ללמוד מחנוני לשולחני, דאיכא למימר דווקא בחנוני סברו רבנן דעביד ליתן הפירות קודם התשלום, משום דדרכן להקריב וחושש שמא הלוקח יחזור בו. ומאידך אי אשמעינן לפלוגתייהו רק בשולחני, הוי אמאינא דבחנוני ר' יהודה מודה לרבנן.

(3) לדעת שמואל יכולים הם להפוע רק היכא דאביהם לא נתחייב שבועה על זה הממון, אבל אם מת לוה בחיי מלוה וכבר נתחייב ליתומי שבועה, אינו מוריש זה הממון לבניו, דהא הם אינם יכולים להשבע שלא נפרעו. ודעת ר' אלעזר, דאין בכח שבועה זו להפסיד להם ממון, ונשבעים שבועת יורשין ונוטלין. ור' אמי סבר, דאם עמד בדין ונתחייב שבועה, אינו מוריש לבניו, אבל קודם שעמד בדין שפיר מוריש ליורשיו. ודעת רב נחמן דאי איתא לרב ושמואל הוא אפילו היכא דלא עמד בדין, ואי ליתא ליתא אפילו עמד בדין. ומסקינן בגמ', דלדעת בית שמאי דשטר העומד להגבות כגבוי דמי, אף רב ושמואל מודים דאדרבה הם המוחזקים ויתומי הלוחה הם המוציאם, ושפיר נוטלין בשבועת היורשין.

3. (1) פסקינן דדיין דעבד כרב ושמואל עבד, ודיין דעבד כר' אלעזר עבד, ומשום הכי לא מיקרע קרעינן ליה ולא מיגבא גבינן ביה. והני מילי ביתומים מן היתומים, והוא הדין היכא דנפרעו מן הערב, דהא ערב בתר יתמי אזיל, ואכתני הוי מן היתומים, וכן הוא הדין שאר יורשין, ולא דווקא יתומים. אבל גבי פוגם את שטרו וכדו', דרב ושמואל לא דיברו בו בהדיא, לא חיישינן לשיטתם בהא.

(2) השותפין והאריסים והאפוטרופוס הממונה על ביתו, והאשה הנושאת ונותנת בתוך הבית, ובן הבית אפילו אינו עובד בעצמו אלא מכניס ומוציא פועלין, ובכולהו נשבעין על ידי טענת שמא. אמנם בעינן דלכל הפחות תהיה כפירת טענה שתי כסף אליבא דרב, או טענה מעיקרא דשתי כסף אליבא דשמואל. והיינו טעמא דמשביעים להו, משום דמורים היתר לעצמן ליטול שלא כדין.

(3) מסקינן דמגלגלין אף בדרבנן, כדדייקא מתניתא דדוקא הלוחה קודם השמיטה אי אפשר לגלגל עליו משבועת השותפין, הא הלוחה אחר השמיטה, שפיר מגלגלין עליו אפילו משבועת השותפין. ומכל מקום אמרינן דאין מגלגלין משבועת השכיר, וביאר רש"י דהיינו משום דכל עיקרה אינה אלא להפיס דעתו של בעל הבית ולא מדינא. והתוס' כתבו בשם ריצב"א דהוא הדין לכל הנשבעין והנוטלין, דהשבועה אינה לזכות התובע. אמנם דחו דבריו, דהרי שבועת שכיר לזכות התובע היא ואפילו הכי אמרינן דלא מגלגלין. ואיכא תרי לישנות בגמ', האם אף בלא תביעת התובע מגלגלין, או דרק על פי תביעת התובע מגלגלין.

4. (1) בשבועת השותפין, כיון דאין השמיטה משמטת השותפות, אף אינה משמטת את שבועתה. אבל בשבועת הלוחה דשביעת משמטתה, ילפינן מדכתיב "וזה דבר השבועה" דאפילו דיבור משמטת.

(2) בעינן שיכפור ממון, והיינו דאם לא שהיה נשבע, היה חייב לשלם. ובעינן נמי שיוודה מעצמו, דילפינן לה משבועת גול הגר דכתיב בה "והתוודו את חטאתם אשר עשו".

3) לדעת רב בבבא קמא, חייב נמי בתשלומי ארבעה וחמשה. ולגירסת רש"י אין התייחסות לדין זה במתניתין, דמתניתין איירי רק בנמצא שגנבו. והתוס' גרסו "ואכלו" דאיירי נמי בטבח, ואפילו הכי לא תני דחייב אלא כפל, ודלא כרב. והסיקו התוס' דאף למתניתין חייב בד' וה', אלא דלא תני לה משום דלא כתיב להדיא בטוען טענת גנב.

4) מבואר במתניתין דאינו חייב אלא קרן, משום דמודה בקנס פטור. ואתי לאשמועינן דאף דמחמת ביעתותא דעדים הודה, שפיר חשיב הודאה. וכתבו התוס' דלשמואל דאמר מודה בקנס ואחר כך באו עדים חייב, צריך לומר דאיירי דלבסוף חזרו לאחוריהם ולא העידו.

- 1) לדעת רבה בר אבא מתניתין ר' מאיר היא דאמר שוכר כנושא שוכר, וכתבו התוס' דמשמע דהכי הלכתא.
- 2) לדעת ר' אמי, כל שבועה שנשבע על פי הדיינים, אינו חייב עליה משום שבועת ביטוי, ויליף לה מדכתיב "או נפש כִּי תשבע לבטא בשפתיים", והאי "כי" בלשון "אי" דריש לה, דדווקא היכא דנשבע מעצמו ולא שהדיינים השביעוהו. ולדעת רב חייבים משום שבועת ביטוי, דרשינן ל"כי" בלשון "דהא". ושמואל סבר דשבועת ביטוי חייבים רק היכא דמשכחת לה נמי בלהבא, ובשבועת הפקדון דליתא בלהבא, אינו חייב משום שבועת ביטוי. ולא אמרינן ביה אין לך בו אלא חידושו, משום דהוי חומרא ולא חשיב חידוש.

מסכת עבודה זרה

1) משום דבמסכת סנהדרין איירי בעובד עבודה זרה, תני למסכת עבודה זרה בסדר נזיקין, אמנם קודם תני למכות ושבועות דשייכי טפי לסנהדרין.

2) אסור לשאת ולתת עמהן. ולרש"י היינו כל מקח וממכר, ולר"ת היינו דווקא לשאת מהן המעות וליתן להם תקרובת. וכן אין שואלין מהן ולא משאלין להן, ואין לוויין מהן ואין מלוין להן בחינם. ואין נפרעין מהן ואין פורעין להם. ולדעת ר' יהודה שרי להפרע מהן. וכתב ר"י דכל הני משום דאזיל ומודה לעבודת כוכבים. וכתבו התוס' דבדורותינו לא נוהגין איסור בדבר. וביארו, דהוא משום דידעינן דעכו"ם שבינינו לא פלחו לעבודת כוכבים. אי נמי, דהוי כדי להחניפו ושרי, דדוקא היכא דאינו מכיר לגוי וליכא משום חנופה אסרינן. ולענין מקח וממכר, לדעת ר"ת שרי מעיקר הדין. ולענין פרעון כתבו התוס', דאף בלאו הני טעמי שרי משום דהוי מציל ממונו.

3) אית דתני "אידיהם" על שם "כי קרב יום אידם". ואית דתני "עידיהם" על שם דכתיב "ועידיהם המה", והיינו דהעבודה זרה תעיד עליהם לעתיד לבוא. וסברה הגמ' דעדיף טפי לכנות "עידיהם" דהכי לישנא דקרא, אבל "אידיהם" לאו לישנא דקרא הוא. ומאן דפליג סבר דאפילו הכי "תברא" עדיף.

1) יבואו רומי בטענה שתיקנו שווקים ומרחצאות והרבו כסף וזהב והכל בשביל ישראל כדי שיעסקו בתורה, וכן יבואו פרס בטענה שגשרו גשרים והרבו כרכים והרבו מלחמות והכל בשביל ישראל, וכן יבואו שאר האומות. ומתחילה יבואו בעירבוביא, ויאמר להם הקב"ה שיבואו כל אומה בפני עצמה כדי שלא יסתתמו טענותיהם. ובתחילה מכניסים את מלכות רומי כיון דהיא החשובה שבכולם שטבעה יוצא בכל העולם, דכן הוא הדרך דמלך נכנס ראשון לדין, או משום דלאו אורח ארעא שימתין בחוץ, או מקמי דליפוש חרוץ אף.

2) רומי נקראת חייבת, דהוי תרגום של רשעה. ועוד הביאו התוס' דכתיב במעשה מרכבה דממעשה ר' חנניא בן תרדיון התחייבה רומי כליה. ואת הפרסים כינה הפסוק "דוב" משום דאוכלין ושותין כדוב ומסורבלין בבשר כדוב, ויש להם ריבוי שערות כדוב, ואין להם מנוחה כדוב. ואת בבל דימה לאריה. וכתבו התוס' דדוב עדיף מאריה אף דהוא מלך שבחיות, משום דהוא עז יותר מאריה. ועוד כתבו, דאדרבה אריה חשיב מדוב, אמנם בימות המשיח כבר לא נמשלו לאריה.

3) השיב להם שכל מה שעשו לא עשו אלא לעצמן, ועוד לשם עבירה. ואף דהשיב כן לרומי, סברה פרס דהיא שעזרה לבנין בית המקדש כן תזכה. ושאר האומות סברו דכיון שלא השתעבדו בישראל, כן יזכו.

4) מדכתיב "זורח משעיר למו", וכן מדכתיב "אלוק מתימן יבוא וגו'". ומקרא דזורח משעיר למו ילפינן רק דנגלה לבני עשו, ולהכי בעינן קרא דמתימן יבוא דכתיב בסופו "וקדוש מהר פראן סלה" והיינו מארץ ישמעאל. ואף דגם בקרא דזורח משעיר למו כתיב "הופיע מהר פראן", מכל מקום איכא למימר דקאי על הר סיני. ועוד כתבו התוס', דמקרא דאלוק מתימן יבוא ילפינן דחזיר על כל הרוחות, והיינו תימן דהיא רוח דרומית.

1) היכא דכתיב "אדם" הוי רק ישראל, והיינו דממעטינן מדכתיב "אדם כי ימות בעולם" דאין קברי עכו"ם מטמאים. מלבד היכא דכתיב אדם בלשון זלזול, כגון גבי חירם וגבי המן, וגבי והארץ נתן לבני אדם. אבל "האדם" שפיר קאי אף על הגויים, והיינו דדרשינן בסוגיין דאף גוי שעוסק בתורה הרי הוא ככהן גדול, דכתיב "אשר יעשה אותם האדם וחי בהם".

2) נמרוד יעיד באברהם שלא עבד ע"ז, ולבן יעיד ביעקב שלא גנב, אשת פוטיפר תעיד על יוסף שלא נחשד בעריות, נבוכדנצר יעיד בחנניה מישאל ועזריה שלא השתחוו לאנדרטי שלו, דריוש יעיד בדינאל שהתפלל, וחבריו של איוב יעידו על כל ישראל שקיימו את כל התורה. אבל הקב"ה אינו יכול להעיד משום דאין אב מעיד על בנו. וכן השמים והארץ אינם יכולים להעיד, דהא נוגעין הן בעדותן, דאי לאו שישראל קיבלו התורה אין להם קיום. ומעצם קיומם אין להביא ראיה, דשמה הקב"ה דהוא אביהם של ישראל הוא המקיימם אפילו שאין מקיימים התורה, ועוד כתבו התוס' דסגי בהא שקיבלו עליהם התורה כדי לקיים שמים וארץ.

3) דרשינן היום לעשותם ולא למחר לעשותם, ולא היום ליטול שכרן. ודווקא האי קרא דכתיב גבי קיבול שכר דידעינן דהוא לעתיד. אבל הקרא ד"ואהבת" דאיירי לענין קיום המצוות, יש לטעות דהכוונה למחר ממש, ואותו שאין מפסיק בין "על לבבך" ל"היום" מקפידים עליו.

4) לבסוף ירחם עליהם ויתן להם מצוה קלה שהיא סוכה, כדי שיקיימו ויתן להם שכר, ויקדיר חמה עד שיצאו בביעוט.

1) הגויים יאמרו כן, ולשיטה אחת יאמרו כן כאשר יתן להם הקב"ה מצוות סוכה ויקדיר עליהם חמה עד שיבעטו, ולשיטה אחת יאמרו כן לעתיד לבוא כשיתגייירו ויהו גרים גרורים, ויבא גוג ומגוג ויאמר להם שבא על ה' ומשיחו, ינתקו מהם התפילין והציצית.

2) קודם החורבן הקב"ה שוחק בכל יום בשלש שעות האחרונות של היום עם הלוי, אבל אחר החורבן אין שחוק לפניו. ומכל מקום אותו היום שהגויים ינתקו מהן מוסרות מצות סוכה או מוסרות מצות תפילין, הקב"ה ישחק עליהם.

3) שלש שעות ראשונות יושב ועוסק בתורה, שלש שניות עושה דין, וכיון שרואה שאין העולם מתקיים בדין, עומד מכסא דין ויושב על כסא רחמים. ולקמן דף ד ע"ב איכא מאן דאמר דראשונות עושה דין ושניות עוסק בתורה. ובשלש השלישיות זן את העולם, וברבעיות משחק עם לוי, ואיכא מאן דאמר דאף מלמד לתינוקות של בית רבן, והני מילי קודם החורבן, אבל אחר החורבן שאין שחוק לפניו,

ברבעיות מלמד רק תינוקות של בית רבן. ובליילה, איכא מאן דאמר דעביד כיממא, ואיכא מאן דאמר דרוכב על כרוב קל בי"ח ריבוא עולמות, ואיכא מאן דאמר דשומע שירה מפי החיות.

4) נמשלו לדגי הים, דכשם שאין הדג מתקיים בלא מים, כך ישראל אינם מתקיימים בלא תורה ומצוות, וכשם שאם קדרה חמה על הדגים מיד מתים, כן בני האדם, וקאי או על עולם הזה, דאין נסתר מחמתו, או על העולם הבא דהקב"ה מוציא חמה מנרתיקה, ורשעים נידונים בה וצדיקים מתרפאים בה. וכן מה דגים הגדול בולע את הקטן, כן בני האדם אלמלא מוראה של מלכות גדול בולע את הקטן.

5) הנמצא בביתו ודאי יכול להנצל בין מן החמה ובין מן הצינה אף בלא תפילה. אבל היוצא לדרך והולך ממקום למקום, מצינה יכול להציל עצמו על ידי שיוסיף בכיסוי, אבל מחמה אינו ניצל אלא אם כן יתפלל שהעננים יסתירו החמה, וכדמצינו שרבי התפלל כן על אנטונינוס.